38

ISKOLAPSZICHOLÓGIA

Fodor Szilvia

Az iskola- és óvodapszichológusi munka az intézményi működésben

Szakmai és gyakorlati útmutató intézményvezetők számára

Fodor Szilvia

Az iskola- és óvodapszichológusi munka az intézményi működésben
Szakmai és gyakorlati útmutató intézményvezetők számára

Fodor Szilvia

Az iskola- és óvodapszichológusi munka az intézményi működésben

Szakmai és gyakorlati útmutató intézményvezetők számára

Iskolapszichológia Füzetek 38. sz.

Sorozatszerkesztő: Fodor Szilvia

Budapest, 2026

Szakmai lektorok: N. Kollár Katalin, Páskuné Kiss Judit

© Dr. Fodor Szilvia, 2026

ISBN (pdf) 978-615-134-012-7
ISSN 0238-2482

A borítókép MI felhasználásával készült.

ELTE | EÖTVÖS KIADÓ
Az ELTE hivatalos könyvkiadója

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

eltebook.hu

Felelős kiadó: az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar dékánja
Projektvezető: Egresi Nóra
Korrektor: Szarvas Melinda
Tördelés: Balogh Katalin

Tartalom

Előszó 6

Bevezetés 7

1. Az iskola- és óvodapszichológus szerepe és működése 9

1.1. Miért van szükség iskolapszichológusra? 9
1.2. Az iskolapszichológus szerepe az intézményben 9
1.3. Miben más az iskolapszichológus, mint egy külső pszichológus? – Az iskolapszichológus sajátos intézményi szerepe 10

2. Az óvoda- és iskolapszichológusi munka szervezeti és szakmai keretei 11

2.1. Az alkalmazás feltételei 11
2.2. A munkaidő felépítése 12
2.3. Dokumentáció, szakmai és szakmaközi működés 14
2.4. Továbbképzés, önképzés és szakmai támogatás 18
2.5. Teljesítményértékelés és reális elvárások 19

3. Milyen feladatai vannak az iskolapszichológusnak? 20

3.1. Első szint – univerzális prevenció és jóllét 21
3.2. Második szint – célzott támogatás 22
3.3. Harmadik szint – intenzív egyéni támogatás 23

4. Nemzetközi és hazai irányelvek az iskolapszichológiai munkában 25

5. Az intézményi együttműködés kialakításának alapelvei: mit és miért érdemes közösen átgondolni? 27

5.1. A vezetői és intézményi önreflexió szerepe az együttműködés előkészítésében . 27
5.2. Az intézményvezető és az iskolapszichológus közti konzultáció fő területei . . . 28

6. Gyakorlati útmutató az együttműködés kialakításához 30

6.1. Vezetői önreflexiós kérdések az iskolapszichológussal való együttműködés előkészítéséhez 30
6.2. Az iskolapszichológus és az intézményvezető közti konzultáció vezérfonala. . . 32

Irodalom 37

A szövegben említett irányadó dokumentumok és online források 38

Mellékletek 39

1. melléklet 39
2. melléklet 41
3. melléklet 43
4. melléklet 44

Előszó

Az *Iskolapszichológia* sorozat célja, hogy olyan rövid, gyakorlatközpontú szakmai segédanyagokat nyújtson az iskola- és óvodapszichológusok számára, amelyek támogatják mindennapi munkájukat és az intézményekkel való együttműködésüket.

Ez a füzet azonban elsősorban nem a pszichológusoknak szól. A kiadvány közvetlen célcsoportja az intézményvezetők köre: célja, hogy bemutassa az iskola- és óvodapszichológusi munka korszerű szemléletét, feladatait és működési kereteit, valamint segítséget nyújtson a vezetők és a pszichológusok közötti együttműködés tudatos kialakításához.

Az iskola- és óvodapszichológusok számára ugyanakkor ez a füzet olyan szakmai munkaeszközként szolgálhat, amelyet érdemes megosztani az intézményvezetővel, közösen feldolgozni egy-egy vezetői megbeszélés során, vagy háttéranyagként használni a munkaköri feladatok, a szakmai prioritások és az együttműködés kereteinek közös kialakításához. A dokumentum második részében, különösen az 5. és 6. fejezetben szereplő reflexiós kérdések és konzultációs vezérfonalak hasznos kiindulópontot jelenthetnek az intézményvezető és a pszichológus közötti szakmai egyeztetésekhez.

A dokumentum nem kész recepteket vagy merev protokollt kíván nyújtani, sokkal inkább olyan közös szakmai nyelvet és gondolkodási keretet kínál, amely elősegítheti a szerepek tisztázását, a reális elvárások kialakítását és az intézményi szükségletekhez illeszkedő együttműködés megtervezését.

Az iskola- és óvodapszichológusok működési kereteit elsősorban az érvényes jogszabályok szabályozzák, másrészt pedig *A pedagógiai szakszolgálatokban végzett iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás szakterületi protokollja* (Szabó és mtsai, 2015)*;* ezek jelentik ennek a dokumentumnak az alapjait is.

Bízunk benne, hogy ez a kiadvány hozzájárul ahhoz, hogy a pszichológusok munkája tudatosabban kapcsolódjon az intézmények mindennapi működéséhez, és hogy a vezetők és a pszichológusok együttműködése a gyermekek, tanulók és az egész iskolai közösség javát szolgálja.

Bevezetés

Az iskola- és óvodapszichológia az elmúlt száz évben, különösen az utóbbi évtizedekben jelentős fejlődésen ment keresztül. A hazai és nemzetközi szakmai irányelvek ma már egyaránt hangsúlyozzák, hogy az iskola- és óvodapszichológusok szerepe jóval túlmutat az egyéni pszichológiai segítségnyújtáson. Munkájuk a prevenció, a mentális egészség támogatása és a pedagógusok segítése mellett a közösségi folyamatokra és az intézmény egészének működésére is kiterjed. Ez az intézményvezetők számára is fontos lehetőségeket jelent: az intézményi pszichológus ugyanis olyan szakmai erőforrás, amely többféle módon támogathatja a nevelési-oktatási munkát. Ahhoz azonban, hogy ezt az intézmény jól tudja hasznosítani, érdemes közösen átgondolni, hogy mely területeken és milyen együttműködési keretek között lehet a legeredményesebben építeni a pszichológus munkájára.

Ez a dokumentum ehhez kíván segítséget nyújtani. Célja, hogy bemutassa az iskola- és óvodapszichológusi munka 21. századi szemléletét, gyakorlati működését és szakmai kereteit, valamint támogassa az intézményvezetőket abban, hogy tudatosan alakítsák ki a pszichológussal való együttműködést. Az írás abból az alapelvből indul ki, hogy az iskola- és óvodapszichológusi munka eredményessége nem kizárólag a pszichológus szakmai felkészültségén múlik, hanem azon is, hogy az intézmény milyen szerepet szán neki, és milyen módon tudja a pszichológus tevékenységét integrálni az intézmény szakmai működésébe.

A dokumentum két nagy egységre oszlik.

Az első egység bemutatja az iskolapszichológusi munka szakmai és szervezeti kereteit. Négy fejezeten keresztül négy fő témát tárgyal:

- az iskola- és óvodapszichológiai szolgáltatás jelentőségét és szerepét a nevelési-oktatási intézményekben;
- az ellátás gyakorlati működését, beleértve annak szervezeti és jogi kereteit;
- a pszichológus feladatait és főbb tevékenységi területeit;
- valamint a munkát meghatározó hazai és nemzetközi szakmai modelleket és irányelveket.

A második egység, az 5. és a 6. fejezet az intézményvezető és az iskola- és óvodapszichológus együttműködésének gyakorlati támogatására fókuszál. Olyan reflexiós szempontokat, konzultációs vezérfonalat és gyakorlati eszközöket tartalmaz, amelyek segíthetik a közös gondolkodást, a szerepek, a prioritások és a működési keretek tisztázását, valamint az intézmény sajátosságaihoz illeszkedő, hosszú távon is fenntartható együttműködés kialakítását.

Fontos megjegyzés, hogy bár az iskola- és óvodapszichológusok elnevezése az intézményi környezet és a különböző korosztályok miatt eltér, szakmai szerepük és működésük

alapelvei közösek. Ezért a könnyebb olvashatóság érdekében a továbbiakban többnyire az *iskolapszichológus* és *iskolapszichológia* megnevezést használjuk, ez alatt az óvodapszichológusi munkát is értjük. A két megnevezést csak akkor használjuk külön, amikor az óvodai és iskolai működés eltérései ezt indokolják.

1. Az iskola- és óvodapszichológus szerepe és működése

Ez a fejezet az iskola- és óvodapszichológusi munka szerepét és alapvető sajátosságait mutatja be. Áttekinti, miért van szükség pszichológusra a nevelési-oktatási intézményekben, milyen szemlélet jellemzi a munkáját, és hogyan támogathatja a gyermekek és tanulók mellett a pedagógusokat, a közösségeket és az intézmény egészének működését.

1.1. Miért van szükség iskolapszichológusra?

A nevelési-oktatási intézményekben ma már a tanulás támogatása mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a gyermekek és tanulók mentális egészségének, társas és érzelmi jóllétének támogatása is. Ehhez az is hozzájárul, hogy már óvodáskorban is gyakran jelennek meg fejlődési, magatartási és érzelmi nehézségek, az iskolákban pedig jelentősen nőtt a tanulási, viselkedési vagy érzelmi problémákkal küzdő tanulók száma (European Commission, 2024; Németh 2023, szerk.). A pedagógusok így egyre gyakrabban találkoznak olyan helyzetekkel, amelyek kezelésére a hagyományos pedagógiai eszközök már nem elegendők. A pszichés nehézségek ráadásul nemcsak az érintett gyermekre, hanem a közösségre, a pedagógusokra és az intézmény működésére is hatással lehetnek.

Az iskola- és óvodapszichológusok alkalmazását azonban nemcsak ezek a kihívások indokolják. Az elmúlt évtizedekben maga az alkalmazott pszichológia is jelentősen fejlődött: különböző területei ma már számos tudományosan megalapozott módszert kínálnak a gyermekek és tanulók fejlődésének, a pedagógusok munkájának, valamint az intézményi közösség működésének és jóllétének támogatására.

1.2. Az iskolapszichológus szerepe az intézményben

Az iskolapszichológusról sokszor úgy gondolkodunk, mint egy „krízisszakemberről”, akire akkor van szükség, amikor már nagy a baj. Valójában azonban az iskolapszichológiai munka a megelőzésről, a támogatásról és a fejlesztésről is szól.

Jó szemléltetése ennek a „vitamin vagy gyógyszer” analógia. A gyógyszer általában akkor kerül elő, amikor már kialakult a probléma, a vitamin ezzel szemben folyamatos támogatást nyújt, erősíti a működést, és segít megelőzni a komolyabb nehézségeket (Szabó, 2024). Az iskolapszichológus munkája mindkét szerepet magában foglalhatja, de hosszú tá-

von különösen fontos a preventív és fejlesztő funkciója, a „vitaminüzemmód”, amivel az iskolapszichológus:

- támogatja a diákok pszichés jóllétét,
- segíti a pedagógusokat nehéz helyzetek kezelésében, a hatékony működésben és a szakmai fejlődésben,
- támogatja a szülőkkel való együttműködést,
- hozzájárul az iskolai klíma javításához,
- segíti a konfliktusok és a krízisek kezelését,
- prevenciós és fejlesztő programokat nyújt, és ezek iskolai szintű megvalósulását támogatja.

Az iskolapszichológus tehát nemcsak a már kialakult problémák kezelésében, hanem azok megelőzésében és az intézmény mindennapi működésének támogatásában is fontos szerepet játszik.

1.3. Miben más az iskolapszichológus, mint egy külső pszichológus? – Az iskolapszichológus sajátos intézményi szerepe

Az iskola- vagy óvodapszichológus sajátossága, hogy ő az intézmény belső szakembere: ismeri annak mindennapi működését, a pedagógusokat, a közösségeket és azokat a helyzeteket, amelyekben a gyermekek nehézségei megjelennek. Ugyanakkor önálló pszichológiai szakmai nézőpontot képvisel, ami lehetővé teszi, hogy ne csak az egyes gyermekek vagy tanulók problémáival foglalkozzon, hanem felismerje az intézményi szinten megjelenő szükségleteket is, és ezekre a pedagógusokkal és az intézményvezetéssel együttműködve reagáljon.

Munkájának ezért fontos része az indirekt támogatás is: a pszichológus nemcsak a gyermekkel vagy tanulóval végzett közvetlen munkával nyújthat segítséget, hanem az őt körülvevő személyek és közösségek támogatásán keresztül is. Ennek fontos formája a pedagógus- és szülőkonzultáció, az esetmegbeszélés, az osztály- és közösségi folyamatok támogatása, valamint a preventív és intézményi szintű munka. Az indirekt támogatás tehát nem másodlagos tevékenység, hanem az iskolapszichológusi munka egyik alapvető formája. Az iskolapszichológus sajátos hozzáadott értéke tehát abban rejlik, hogy belülről ismeri az intézményt, miközben pszichológiai szakmai nézőpontból tekint annak működésére.

2. Az óvoda- és iskolapszichológusi munka szervezeti és szakmai keretei

Az iskola- és óvodapszichológus munkavégzésének elsődleges célja a gyermek, a tanuló személyiségfejlesztésének és lelki egészségvédelmének támogatása, valamint a nevelő-oktató munka hatékonyságának segítése [20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet]. Az iskola- és óvodapszichológusi munkakör működési és munkaidőkereteit a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény, valamint a kapcsolódó minisztériumi és kormányrendeletek szabályozzák, ezek alapján foglaljuk össze a munkavégzés főbb szervezeti és gyakorlati jellemzőit.

2.1. Az alkalmazás feltételei

Óvoda- és iskolapszichológusi munkakörben pszichológus végzettséggel és a jogszabályban meghatározott további szakképzettséggel vagy specializációval rendelkező szakember alkalmazható. A munkakör betöltéséhez MA-szintű pszichológus végzettség szükséges, a viselkedéselemző (BA) végzettség önmagában nem elegendő. A hatályos szabályozás többféle képesítési utat tesz lehetővé: megfelelő képesítést jelenthet a szakpszichológusi szakképzettség (pedagógiai vagy tanácsadó szakpszichológus), illetve a pszichológus és pedagógusi szakképzettség együttes megléte. A 2025. végén hatályba lépett módosítás óta a pszichológia MA-képzés tanácsadás és iskolapszichológia specializációja is önállóan megfelelő képesítést jelent a munkakör betöltéséhez [401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról, 2. melléklet; 454/2025. (XII. 29.) Korm. rendelet]. Más MA-specializációval végzett pszichológusok esetében további, a jogszabályban meghatározott szakképzettségre van szükség.

Ha a munkakör megfelelő végzettséggel és szakképzettséggel rendelkező szakemberrel nem tölthető be, a szabályozás meghatározott feltételek mellett lehetővé teszi olyan pszichológus határozott idejű alkalmazását is, aki még nem rendelkezik a szükséges szakpszichológus-szakképzettséggel, specializációval vagy pedagógusi végzettséggel, de vállalja a szükséges képesítés megszerzését a jogszabályban meghatározott időn – jelenleg 5 éven – belül. Ez a lehetőség hozzájárulhat ahhoz, hogy a szakemberhiány ellenére minél több intézményben elérhető legyen az iskola- és óvodapszichológiai ellátás [401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet 18. §, 2. melléklet; 454/2025. (XII. 29.) Korm. rendelet].

A képesítési követelményektől függetlenül a folyamatos szakmai fejlődés az iskola- és óvodapszichológusi munka fontos része. Hosszabb távon érdemes megfontolni a munkaterülethez kapcsolódó szakpszichológusi, azaz pedagógiai vagy tanácsadó szakpszichológusi szakképzettség megszerzését. Ezek a képzések az iskolai és óvodai pszichológiai munkában közvetlenül hasznosítható elméleti, módszertani és gyakorlati tudást nyújtanak, és a teljesített kreditek a pedagógus-továbbképzési kötelezettségbe is beszámíthatók.

A pedagógiai szakpszichológusi szakképzettség megnevezése az évek során változott, ezért az okleveleken és a jogszabályokban a „pedagógiai szakpszichológus", az „óvoda- és iskola-szakpszichológus", illetve az „óvoda- és iskolapszichológus" elnevezéssel is találkozhatunk. A hatályos szabályozás ezeket egyaránt elfogadott szakképzettségként nevesíti az érintett pszichológusi feladatkörök ellátásához.

A munkakör betöltésére vonatkozó képesítési követelmények azonban időről időre változhatnak, ezért alkalmazáskor, illetve a további képzések tervezésekor minden esetben érdemes ellenőrizni a hatályos jogszabályok aktuális rendelkezéseit.

A jelenlegi szabályozás, a 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet 3. § (2) bekezdése alapján 500 gyermekre vagy tanulóra legalább 50%-os iskola- vagy óvodapszichológusi státuszt kell biztosítani. Kisebb intézményekben ennél alacsonyabb óraszámú foglalkoztatás is lehetséges, és egy pszichológus több intézményben is dolgozhat. A fenntartó ugyanakkor a jogszabályi minimumnál nagyobb pszichológusi kapacitást is biztosíthat, ha azt az intézmény szükségletei indokolják. Ez különösen az óvodák esetében lehet fontos, ahol egy pszichológus gyakran több intézményt lát el, miközben a reálisan ellátható intézmények száma korlátozott (Fodor és mtsai, 2026). A megfelelő kapacitás azért is lényeges, mert az óvodás életkorban kiemelt szerepe van a korai prevenciónak, a fejlődési nehézségek felismerésének, valamint a pedagógusok és a szülők támogatásának.

2.2. A munkaidő felépítése

Az iskola- és óvodapszichológus munkája a közvetlen gyermek- és tanulófoglalkozások mellett számos egyéb szakmai tevékenységet is magában foglal, többek között konzultációkat, prevenciós programokat, dokumentációt, szakmai együttműködéseket és felkészülési feladatokat. Ennek megfelelően teljes állás esetén a heti 40 órás munkaidő három, egymást kiegészítő időkeretre tagolódik, melyek eltérő célokat és feladatokat foglalnak magukban.

a) Heti 22 óra neveléssel-oktatással lekötött idő

Ebbe az időkeretbe tartoznak a közvetlen pszichológiai és konzultációs tevékenységek, például:

- a gyermekekkel és tanulókkal való egyéni, csoportos vagy osztályfoglalkozások,
- az adatgyűjtés, szűrés, állapotfelmérés, megfigyelés,
- a szülőkkel folytatott konzultációk,

- a pedagógusokkal történő szakmai konzultációk egyénileg és csoportban,
- kapcsolatépítés pedagógusokkal és szülőkkel,
- a nevelő-oktató munka támogatását szolgáló pszichológiai intervenciók.

A munkabeosztás az intézményvezetővel történő egyeztetés alapján alakul ki.

b) Heti 10 óra kötött munkaidő

A kötött munkaidő a közvetlen foglalkozásokhoz kapcsolódó szakmai háttérmunka és együttműködés ideje. Ide tartozik többek között (BM-vélemény, 2024):

- a pszichológiai foglalkozásokra való felkészülés, a foglalkozások megtervezése,
- a felmérések anyagainak feldolgozása és az erre épülő intervenciók előkészítése,
- rendszeres és eseti egyéni vagy csoportos szakmai konzultáció az iskolapszichológus-koordinátorral, a pedagógiai szakszolgálat szakembereivel,
- a gyermekek szakellátásba irányításának előkészítése, pszichológiai vélemények írása,
- szakmai egyeztetések más intézményekkel és szakemberekkel (családsegítő, gyermekpszichiátria stb.),
- az óvodai, iskolai dokumentáció elkészítésével kapcsolatos feladatok,
- felkészülés edukációs feladatokra, előadások tartására az intézmény pedagógusai, szülők és diákok számára,
- esetenként külső előadások vagy csoportfoglalkozások tartása együttműködési keretek között társintézményekben.

A kötött munkaidő helyét az intézményvezető és az iskolapszichológus a feladatok jellegéhez igazodva közösen határozza meg. A pszichológusi tevékenységek egy része az intézményben valósul meg, ugyanakkor egyes feladatok, például a koordinátorral vagy más külső szakemberekkel történő szakmai egyeztetések, esetmegbeszélések vagy szakmai konzultációk jellemzően az intézményen kívül történnek.

c) Heti 8 óra kötetlen munkaidő

Az iskolapszichológusi munka fontos része a felkészülés az új feladatokra, új módszerek elsajátítása és a szakmai fejlődés biztosítása. A kötetlen munkaidőbe tartozhat:

- a szakirodalmi kutatás,
- szakmai anyagok feldolgozása,
- önképzés és továbbképzés,
- szupervízió és szakmai esetmegbeszélés,
- részvétel az Országos (vagy helyi) Módszertani Bázis szakmai rendezvényein és egyéb szakmai rendezvényeken, konferencián.

A kötetlen munkaidő helyét az iskolapszichológus maga jogosult meghatározni.

Az iskola- és óvodapszichológusi munkakör sokféle tevékenységet foglalhat magában: az egyéni konzultációktól a pedagógus- és szülőkonzultáción, a prevenciós programokon és közösségi beavatkozásokon át a szervezeti és mentálhigiénés támogatásig. Ezért lényeges, hogy az intézményvezetés és az iskolapszichológus közösen gondolja át, mely feladatok kapjanak hangsúlyt, és milyen reális működési keretek alakíthatók ki. Ez különösen fontos részmunkaidős foglalkoztatás esetén, amikor a korlátozott idő miatt elengedhetetlen a feladatok priorizálása és a reális elvárások kialakítása.

A munka hangsúlyait tehát az intézmény szükségletei és sajátosságai, valamint a pszichológus rendelkezésére álló időkeret együttesen határozzák meg. A munkakör kialakítását segítheti az Országos Iskolapszichológiai Módszertani Bázis jogszabályokra épülő munkaköri leírási mintája is, amely jó kiindulópont lehet az intézményvezető és az iskolapszichológus közös szakmai egyeztetéséhez.[1]

Az iskola- és óvodapszichológus a munkáját a pszichológusi etikai alapelvek, a Pszichológus Etikai Kódex (2025), a titoktartási kötelezettség és az adatvédelmi szabályok figyelembevételével végzi.

2.3. Dokumentáció, szakmai és szakmaközi működés

Az iskolapszichológusi munka szakmai dokumentációhoz és tudatos munkaszervezéshez kötött. A munkához kapcsolódik:

- a heti munkaidő-beosztás megtervezése,
- a kontaktórák és a kötött munkaidő nyilvántartása,
- a szakmai feljegyzések készítése,
- a munkaterv és beszámoló készítése,
- szervezési, koordinációs és szakmai egyeztetési feladatok ellátása,
- jelzési kötelezettség és gyermekvédelmi együttműködés.

1 A gyakorlatban időnként felmerülhet, hogy az iskola- és óvodapszichológus részt vegyen-e pedagógusi jellegű feladatokban (pl. ügyelet, kirándulás kísérése). Ezek a tevékenységek nem tartoznak az iskola- és óvodapszichológus alapfeladatai közé, ezért rendszeres ellátásuk nem várható el, és nem is célszerű ezzel rendszeresen lekötni az amúgy is szűkös munkaidőkeretet. Ugyanakkor rendkívüli helyzetekben vagy szakmailag indokolt esetekben – például kapcsolatépítés, spontán megfigyelés vagy az intézményi közösség támogatása érdekében – kivételes esetekben indokolt lehet ilyen feladatok vállalása. Ennek eldöntésében dominánsan szakmai szempontokat szükséges érvényesíteni. Fontos, hogy ezek ne veszélyeztessék a pszichológusi feladatok ellátását, és ne hozzák tartósan ellenőrző vagy fegyelmező szerepbe a pszichológust. A hasonló helyzetek kezelését és a szerepütközés elkerülésének kérdéseit célszerű előzetesen tisztázni a munkaköri leírásban és a vezetővel folytatott szakmai egyeztetések során.

2.3.1. A heti munkarend és munkaidő-nyilvántartás

A heti munkaidő-beosztás kialakítása az intézményvezető és az iskolapszichológus közös feladata. Fontos, hogy a beosztás kiszámítható jelenlétet és elérhetőséget biztosítson, ugyanakkor lehetőséget adjon a váratlan helyzetek és egyéb szakmai feladatok kezelésére is. Részmunkaidős foglalkoztatás esetén a jelenléti napok számát is a rendelkezésre álló munkaidőhöz kell igazítani. Egy félállásban dolgozó pszichológusnak jellemzően más munkavégzési kötelezettségei is lehetnek, ezért nem reális elvárás, hogy heti négy-öt napon jelen legyen az intézményben. Ha az intézmény napi szintű pszichológusi jelenlétet tart szükségesnek, ehhez megfelelő munkaidőt és munkaszervezési kereteket is biztosítani kell. Több intézményben végzett munka esetén az intézmények közötti utazással járó időigényt is figyelembe kell venni a munka megszervezésekor.

A heti munkarend kialakításakor érdemes figyelembe venni az iskola- és óvodapszichológusi hálózat szakmai működéséhez kapcsolódó feladatokat is. Ilyenek például a koordinátor által szervezett rendszeres szakmai konzultációk, valamint az Országos vagy helyi Iskolapszichológiai Módszertani Bázis szakmai programjai, továbbképzései és esetmegbeszélő alkalmai. A heti jelenléti rendet célszerű a pedagógusok számára is jól látható módon hozzáférhetővé tenni, hogy a konzultációk és egyéb együttműködési formák tervezhetők legyenek.

A kontaktórák és kötött munkaidő nyilvántartása nemcsak adminisztratív kötelezettség, hanem az iskolapszichológusi működés átláthatóságának és tervezhetőségének fontos eleme is. A nyilvántartás segíti annak az áttekintését, hogy a pszichológus munkájában milyen arányban oszlanak meg a közvetlen gyermek- és tanulófoglalkozások, a pedagógus- és szülőkonzultációk, a prevenciós és csoportos programok, a dokumentációs feladatok, valamint az intézményi és szakmai együttműködések feladatai. A nyilvántartás hozzájárulhat ahhoz is, hogy a pszichológusi munka ne kizárólag az egyéni esetellátás alapján legyen értelmezve, hanem láthatóvá váljanak a preventív, konzultatív és szervezeti szintű tevékenységek is.

A teljes munkaidő (heti 40 óra) esetében a jogszabályban meghatározott kötött munkaidőről (heti 32 óra) kell rendszeres nyilvántartást vezetni. Ez a nyilvántartás az intézményvezető és az iskola- és óvodapszichológus koordinátora számára is hozzáférhető lehet, és fontos alapját képezi a munkavégzés átláthatóságának, a szakmai együttműködésnek és a vezetői tervezésnek. A nyilvántartás vezetésének a formáját az intézmény vezetője határozza meg az etikai és GDPR-szabályok betartásával.

2.3.2. Szakmai feljegyzések

A szakmai feljegyzések az iskola- és óvodapszichológusi munka bizalmi és szakmai dokumentációjának részét képezik. Ezek a feljegyzések segíthetik az esetek és konzultációs folyamatok követhetőségét, a szakmai reflexiót, az intervenciók tervezését, valamint a folya-

matosság és szakmai minőség biztosítását. A szakmai feljegyzések ugyanakkor nem azonosak az intézményi adminisztráció általános dokumentumaival. Tartalmukra a pszichológusi titoktartás és az adatvédelmi szabályok fokozottan vonatkoznak.

Az intézményvezetés számára természetesen átlátható, hogy az iskola- és óvodapszichológus milyen típusú tevékenységeket végez, kiket vagy mely osztályokat érintettek a kontaktórák, illetve hogyan alakul a szakember munkaidejének felhasználása. A pszichológiai konzultációk és szakmai feljegyzések tartalma ugyanakkor bizalmas információ, amelynek védelme a pszichológusi munka alapvető feltétele. Ennek megfelelően a gyermekek, tanulók, szülők vagy pedagógusok által megosztott személyes információk, a probléma természete, a pszichológiai beavatkozás tartalma, valamint a konzultációk során szerzett érzékeny információk nem képezik az intézményi tájékoztatás részét. Hasonló elvek érvényesülnek az osztályfoglalkozások vagy órai megfigyelések esetében is. Míg a foglalkozások célja, témája vagy az elvégzett tevékenység megosztható az intézményvezetéssel, addig az egyes tanulók vagy csoportok viselkedésére, reakcióira, illetve a megfigyelések során szerzett személyes információkra a pszichológusi titoktartás szabályai vonatkoznak.

A szakmai feljegyzésekbe betekintési joga elsősorban a gyermek vagy tanuló törvényes képviselőjének van, a vonatkozó jogszabályok és szakmai-etikai előírások figyelembevételével. A szakmai folyamatosság biztosítása érdekében, a titoktartási szabályok betartásával, a koordinátor, illetve az iskola- és óvodapszichológus személyének változása esetén az utód szakember is hozzáférhet a dokumentációhoz. Az intézményvezető felelőssége a szakmai dokumentáció biztonságos őrzésének feltételeiről gondoskodni, valamint személyi változás esetén biztosítani a dokumentáció szabályos és biztonságos átadását.

2.3.3. Munkaterv és szakmai beszámoló

A *munkaterv* segíthet abban, hogy az intézményvezetés és az iskolapszichológus közösen gondolja át a rendelkezésre álló kapacitásokat, az intézményi szükségleteket és a szakmai prioritásokat. Elkészítése és rendszeres áttekintése támogatja a reális elvárások kialakítását és a pszichológus munkájának intézményi beágyazását. A munkaterv jellemzően egy tanévre készül, de fontos, hogy rugalmasan alakítható legyen: az új szükségletek, problémák, krízishelyzetek vagy változó prioritások miatt időszakos közös felülvizsgálatra és módosításra is szükség lehet. Lényeges, hogy ne csupán a pszichológus egyéni dokumentuma, hanem az intézményvezetéssel közösen kialakított szakmai keret legyen.

A tervezésnél azt is érdemes figyelembe venni, hogy a pszichológus munkaterhelése a tanév során nem egyenletes. A szűrővizsgálatok, felvételi eljárások, prevenciós programok, intézményi események vagy krízishelyzetek egyes időszakokban jelentősen növelhetik a terhelést. Ezért a munkaidőt nemcsak heti bontásban, hanem hosszabb időszakokra is érdemes tervezni, és szükség esetén rugalmasan alakítani. Ez segítheti a munkaterhelés kiegyensúlyozását és a feladatok fenntartható ellátását. Az éves munkaterv elkészítéséhez a mellékletben

egy olyan mintát is közlünk, amely az intézményi szükségletek, a kiemelt szakmai célok és a többszintű támogatási rendszer szempontjai alapján segítheti a tanév feladatainak megtervezését.

A *szakmai beszámoló* szorosan kapcsolódik a munkatervhez, és annak utólagos áttekintését, értékelését segíti. Lehetőséget ad arra, hogy az intézményvezetés és az iskola- és óvodapszichológus közösen tekintse át az adott időszak főbb tevékenységeit, a felmerült intézményi szükségleteket és problémákat, valamint a további fejlesztést igénylő területeket. A beszámoló egyben a következő időszak tervezését is támogatja, segítve a prioritások, a kapacitások és a tapasztalatok közös átgondolását.

Sem a munkatervnek, sem a szakmai beszámolónak nem szükséges túlzottan részletes vagy formális dokumentumnak lennie. Céljuk nem az adminisztráció növelése, hanem a közös szakmai tervezés és értékelés támogatása. A beszámoló gyakoriságára nincs egységes előírás: általában elegendő az éves beszámoló, de az intézmény sajátosságai alapján féléves beszámoló is készülhet. Fontos figyelembe venni, hogy ennek elkészítése a pszichológus munkaidejének része, ezért a dokumentáció mértékét érdemes annak szakmai hasznosságához igazítani. A beszámoló lehetőség szerint épüljön az intézményben rendelkezésre álló adatokra és tapasztalatokra is: a kontaktórák és az egyéb szakmai tevékenységek összesítése, a felmérések és a monitorozási eredmények, valamint a megvalósult programok rövid áttekintése segítheti az átlátható, adatvezérelt és az intézményi szükségletekre épülő tervezést.

2.3.4. Szervezési, koordinációs és szakmai egyeztetési feladatok ellátása

Az iskola- és óvodapszichológusi munkához különböző szervezési és koordinációs feladatok is kapcsolódnak. Ezek közé tartozhat az időpontok és konzultációk szervezése, a kapcsolattartás különböző intézményi és külső szereplőkkel, a szakmai programok és prevenciós tevékenységek egyeztetése, valamint az intézményi és szakmaközi együttműködések koordinációja. A szakmai egyeztetések különösen fontos részét képezik az iskolapszichológusi működésnek. Az együttműködés rendszeres kommunikációt igényelhet az intézményvezetéssel, a pedagógusokkal, a gyermekvédelmi szereplőkkel, pedagógiai szakszolgálati szakemberekkel, valamint más külső ellátórendszerekkel és szakemberekkel. Ezek a tevékenységek sok esetben kevésbé látható részei a munkának, ugyanakkor nélkülözhetetlenek a preventív, konzultatív és rendszerszintű működés fenntartásához.

E feladatok hatékony megvalósításában az intézményvezető támogatása kiemelt jelentőségű. Fontos, hogy az intézményvezetés biztosítsa a szakmai egyeztetésekhez és együttműködésekhez szükséges időt és szervezeti feltételeket, valamint kommunikációjával is erősítse ezek jelentőségét a pedagógusközösség felé. Ha a tantestület számára egyértelmű, hogy a pedagóguskonzultációk, az esetmegbeszélések és a szakmaközi együttműködések az iskolapszichológusi munka természetes és értékes részei, az nagymértékben hozzájárul a bizalom kialakulásához és a hatékony működéshez.

2.3.5. Jelzési kötelezettség és gyermekvédelmi együttműködés

Az iskola- és óvodapszichológusi munka alapvetően bizalmi jellegű tevékenység, amelynek egyik legfontosabb szakmai-etikai alapelve a korábban már a szakmai feljegyzések kapcsán említett *titoktartás.* A gyermekekkel, tanulókkal, szülőkkel vagy pedagógusokkal folytatott konzultációk során megosztott információk kezelése különös körültekintést és adatvédelmi tudatosságot igényel, a titoktartás pedig fontos szakmai feltétele annak, hogy a gyermekek, tanulók, szülők és pedagógusok biztonságosnak érezzék a pszichológiai segítségnyújtást, és valódi bizalmi kapcsolat alakulhasson ki.

A titoktartás ugyanakkor nem korlátlan. Az iskola- és óvodapszichológus a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként köteles eljárni minden olyan esetben, amikor a gyermek veszélyeztetettsége, bántalmazása, önveszélyeztetése vagy más súlyos kockázat merül fel. A jelzési kötelezettséggel kapcsolatban mindig a hatályos jogszabályok az irányadók. Éppen ezért célszerű, hogy az intézmény előre kialakított, minden érintett számára ismert eljárásrenddel rendelkezzen a veszélyeztetettség észlelésének és jelzésének kezelésére. Az általános gyakorlat szerint az iskola- és óvodapszichológus a jelzés szükségességéről tájékoztatja az intézményvezetőt, a külső gyermekvédelmi szolgálat felé történő hivatalos jelzést pedig jellemzően az intézményvezető teszi meg. Ez egyrészt biztosíthatja a jelzést kezdeményező szakember anonimitását, másrészt lehetővé teszi, hogy az intézmény a szükséges belső intézkedéseket is összehangoltan megtegye.

Amennyiben azonban a szükséges jelzés bármilyen okból nem történik meg, a veszélyeztetést észlelő szakembert – így az iskola- és óvodapszichológust is – önálló jelzési kötelezettség terheli. A jelzés megtételéhez nem szükséges a veszélyeztetés bizonyítása, elegendő annak megalapozott gyanúja. Indokolt esetben kérhető a jelzést tevő személy adatainak zárt kezelése is.

A gyermekvédelmi jelzések, valamint a titoktartás és az adatkezelés kérdéseinek közös áttekintése fontos része az intézményvezető és az iskolapszichológus együttműködésének, ezért célszerű, hogy ezekről a működés kezdetén közös megállapodás és egyértelmű intézményi protokoll készüljön, amelyet a pedagógusok is ismernek.

2.4. Továbbképzés, önképzés és szakmai támogatás

Az iskola- és óvodapszichológusi szakmai működés fontos része a továbbképzés, az önképzés, a szupervízió, valamint szükség esetén a szakmai esetmegbeszélő csoportokban való részvétel. A pszichológiai munka folyamatos szakmai reflexiót és tudásfrissítést igényel, hiszen a pszichológusok sokféle problémával, összetett intézményi helyzetekkel és érzelmileg megterhelő esetekkel találkozhatnak. A szakmai fejlődés és támogatás ezért nem kiegészítő tevékenység, hanem az etikus és minőségi szakmai működés fontos feltétele. Emellett a pszichológusokat jogszabályban meghatározott továbbképzési kötelezettség is terheli.

A hatékony működés szempontjából különösen fontos, hogy az iskola- és óvodapszichológusok lehetőséget kapjanak olyan továbbképzések, szakmai műhelyek és módszertani programok választására, amelyek valóban kapcsolódnak az adott intézmény szükségleteihez és szakmai feladataikhoz. Ehhez az intézményvezetés támogatása is fontos. A továbbképzésben, szupervízióban és szakmai esetmegbeszélésben való részvétel nem a napi munka „mellett" zajló külön tevékenység, hanem az iskolapszichológusi szakmai működés részének tekinthető, amely hosszabb távon az intézmény szakmai működését és a pszichológiai támogatás minőségét is erősíti.

2.5. Teljesítményértékelés és reális elvárások

Az iskola- és óvodapszichológus munkájának eredményessége nem mérhető kizárólag az egyéni esetek vagy a „kezelt" gyermekek és tanulók számával. A munka jelentős része preventív és konzultatív jellegű, illetve csoport-, osztály- vagy intézményi szinten valósul meg, hatása ezért gyakran közvetetten, például az együttműködések, az intézményi működés vagy az iskolai klíma változásában jelenik meg. Ezeknek a hatásoknak a mérése nem egyszerű. A közösségi és szervezeti változások több szereplő közös munkájának eredményei, így a pszichológus hozzájárulása gyakran nehezen különíthető el és számszerűsíthető. Ráadásul ezek a változások többnyire fokozatosak, és csak közép- vagy hosszú távon válnak érzékelhetővé.

Mindez a teljesítményértékelés során is fontos szempont. A pedagógusi teljesítményértékelési rendszer, amelynek szabályozása jelenleg változóban van, az iskola- és óvodapszichológusokra is kiterjed, ugyanakkor az Oktatási Hivatal szakmai ajánlása hangsúlyozza a pszichológiai munka sajátosságainak és a szakmai-etikai szempontoknak a figyelembevételét.

A pszichológusi munka eredményessége nem feltétlenül új programok vagy tevékenységek bevezetését jelenti. Sokszor fontosabb olyan, az intézmény szükségleteihez és a pszichológus kompetenciáihoz illeszkedő szakmai folyamatok kialakítása, amelyek hosszabb távon beépülnek az intézmény működésébe. Ilyen lehet például egy pedagóguskonzultációs rendszer, egy rendszeresen működő pedagóguscsoport, az osztályközösségek hosszabb távú támogatása vagy egy prevenciós program. A szakmai eredményesség így a jól működő gyakorlatok következetes alkalmazásában és továbbfejlesztésében is megmutatkozhat.

3. Milyen feladatai vannak az iskolapszichológusnak?

Az iskolapszichológusi munka jól értelmezhető a *Többszintű Támogatási Rendszer (Multi-Tiered System of Supports – MTSS)* keretében. Ez a szemlélet egy nemzetközileg elterjedt szemléleti és szervezési modell, amely abból indul ki, hogy a gyermekek, tanulók és közösségek eltérő mértékű támogatást igényelnek, ezért az iskolai segítségnyújtásnak több, egymásra épülő szinten kell megjelennie (Jimerson és mtsai, 2016). A modell alapvető célja, hogy az intézmény ne csak a már kialakult problémákra reagáljon egyéni esetellátás keretében, azaz ne csak „gyógyszer" legyen, hanem olyan preventív és támogató működést alakítson ki, amely egy „vitaminhoz" hasonlóan elősegíti valamennyi gyermek és tanuló jóllétét, biztonságérzetét és sikeres fejlődését. Ennek része a pozitív iskolai klíma erősítése, a prevenció és a korai felismerés támogatása, valamint annak biztosítása, hogy a fokozott támogatási szükségletű gyermekek és tanulók időben, még a problémák súlyosbodása előtt részesüljenek a számukra megfelelő segítségben.

Az MTSS-szemlélet szerint a pszichológiai támogatás nem kizárólag az egyéni esetkezelésből, sőt elsősorban nem ebből áll (1. ábra). Az iskola- és óvodapszichológusi munka egyszerre foglalhat magában:

- univerzális prevenciós és közösségi szintű tevékenységeket (1. szint),
- célzott, de még mindig preventív hangsúlyú támogatást egyes veszélyeztetett csoportok vagy problématerületek esetén (2. szint),
- valamint intenzívebb egyéni segítségnyújtást a már tüneteket mutató, fokozott támogatási szükségletű gyermekek és tanulók számára (3. szint).

A modell fontos eleme, hogy a támogatás nemcsak közvetlenül a gyermekekre és tanulókra irányulhat, hanem a pedagógusok, szülők és az intézmény egészének támogatására is kiterjedhet.

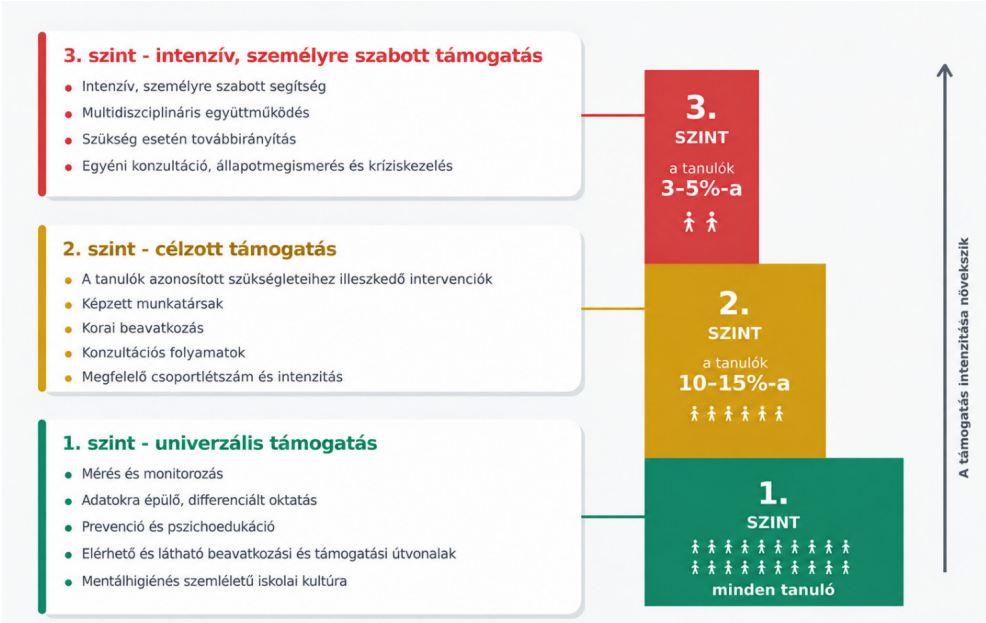

1. ábra: A Többszintű Támogatási Rendszer (MTSS) elemei
(Forrás: saját fordítás és szerkesztés AIR [2025] alapján)

3.1. Első szint – univerzális prevenció és jóllét

Az MTSS-modell első szintje az univerzális prevenció és a teljes intézményt érintő mentálhigiénés támogatás szintje. Célja a *biztonságos és támogató intézményi környezet* kialakítása, amely elősegíti a gyermekek és tanulók jóllétét, közösségi kapcsolódását és fejlődését, valamint hozzájárul a problémák megelőzéséhez. Ennek része az intézményi klíma és a kapcsolatok tudatos alakítása, a védőfaktorok erősítése, valamint az is, hogy a segítségkérés lehetőségei és a támogatási útvonalak minden érintett számára elérhetők és jól láthatók legyenek.

Annak meghatározása, hogy az adott intézményben milyen mentálhigiénés tevékenységek kapjanak hangsúlyt, az intézményvezetés és a pszichológus közös szakmai tervezésének része. A prioritások kijelölésekor érdemes figyelembe venni az intézményi szükségleteket, a rendelkezésre álló kapacitásokat és a hosszabb távú célokat.

Idetartozhatnak például:

- jólléti és prevenciós programok, osztályfoglalkozások,
- pszichoedukációs és közösségfejlesztő programok,
- szülőknek szóló előadások,
- pedagógusok számára szervezett képzések és konzultációk,
- az iskolai klímát és a közösségi működést támogató programok,
- valamint a segítségkérés és a támogatási lehetőségek megismertetése.

Ezen a szinten fontos szerepe van a pedagógusokkal való konzultációnak, hiszen mindennapi kapcsolatuk révén meghatározó szerepet töltenek be a gyermekek és a tanulók mentális egészségének támogatásában és a problémák korai felismerésében.

Az univerzális szint része lehet az intézményi működés *monitorozása* és az *adatalapú döntéshozatal* támogatása is. A jólléttel, az iskolai klímával, a közösségi működéssel vagy a pszichológiai szükségletekkel kapcsolatos visszajelzések és mérések segíthetnek a problématerületek korai felismerésében és a prevenciós tevékenységek tervezésében. A monitorozás célja ezen a szinten nem a diagnosztizálás vagy a minősítés, hanem az intézményi szükségletek jobb megértése.

3.2. Második szint – célzott támogatás

A Többszintű Támogatási Rendszer második szintje azoknak a gyermekeknek, tanulóknak vagy csoportoknak szól, akiknél fokozott rizikó, alkalmazkodási nehézség vagy kezdődő probléma jelentkezik, de még nincs szükség intenzív, hosszabb távú egyéni pszichológiai ellátásra. Célja a korai*, célzott beavatkozás* és a *problémák súlyosbodásának megelőzése.* A támogatás jellemzően kisebb csoportokban, osztályszinten vagy konzultatív formában, az iskolai működéshez és a mindennapi pedagógiai környezethez kapcsolódva valósul meg.

Idetartozhatnak például:

- szociális készségfejlesztő csoportok,
- tanulásmódszertani támogatás,
- stresszkezelő és érzelemszabályozást támogató foglalkozások,
- konfliktuskezelő csoportok,
- kortárssegítő programok,
- célzott osztályintervenciók,
- valamint rizikócsoportokat támogató preventív programok.

Ezen a szinten is fontos a *pedagóguskonzultáció* és a közös problémamegoldás. Az iskolapszichológus segítheti a pedagógusokat a tanulói nehézségek és az osztálydinamika megértésében, a megfelelő támogatási és viselkedéskezelési stratégiák kialakításában, valamint az egyes gyermekek támogatásának megtervezésében.

A második szint fontos eleme a *folyamatos monitorozás* is. A pedagógusokkal, a szülőkkel és más szakemberekkel való együttműködés segíthet annak megítélésében, hogy a célzott támogatás elegendő-e, vagy intenzívebb egyéni ellátásra, illetve külső szakmai segítségre van szükség.

3.3. Harmadik szint – intenzív egyéni támogatás

Az MTSS-modell harmadik szintjébe azok a gyermekek és tanulók tartoznak, akik jelentősebb pszichés, érzelmi, viselkedési vagy alkalmazkodási nehézségek miatt intenzív, személyre szabott támogatást igényelnek. Ezen a szinten az iskola- és óvodapszichológusi munka elsősorban egyéni konzultációt, kríziskezelést, állapotmegismerést, a támogató rendszer koordinációját, valamint szükség esetén a megfelelő szakellátáshoz való kapcsolódás segítését jelenti. Célja a gyermek *aktuális szükségleteinek megértése,* a *biztonság és stabilitás támogatása,* valamint a *további romlás megelőzése.*

Intenzív támogatást igényelhetnek például a súlyosabb szorongásos vagy hangulati problémák, érzelmi krízisek, gyász- és traumahelyzetek, önsértéssel vagy szuicid veszéllyel kapcsolatos jelzések, jelentős társas vagy alkalmazkodási nehézségek. Ezekben a helyzetekben különösen fontos a szülőkkel, a pedagógusokkal, az intézmény más segítő szakembereivel és szükség esetén a külső ellátórendszerrel való együttműködés.

Éppen a súlyosabb és sürgős helyzetek megfelelő ellátása miatt fontos, hogy az iskolapszichológus korlátozott egyéni konzultációs kapacitása elsősorban azok számára maradjon elérhető, akiknek erre valóban szükségük van. Ha a pszichológus idejének jelentős részét olyan problémák egyéni ellátása tölti ki, amelyek más módon, például pedagógus- vagy szülőkonzultációval, csoportos támogatással is kezelhetők, kevesebb kapacitás marad az intenzívebb segítséget igénylő gyermekekre és tanulókra.

Ezen a szinten különösen fontosak a *kompetenciahatárok* is. Az iskolapszichológus feladata az intézményi környezethez kapcsolódó pszichológiai támogatás, a korai felismerés, a rövid, célzott konzultáció és a megfelelő segítséghez való kapcsolódás támogatása. Nem fegyelmezési vagy általános „problémamegoldó" eszköz, nem kizárólagosan felelős a gyermek nehézségeinek kezeléséért, és nem helyettesíti a diagnosztikus, pszichiátriai vagy pszichoterápiás szakellátást. A tartós terápiát vagy speciális szakellátást igénylő problémák esetén a megfelelő ellátásba történő továbbirányítás a feladata. Fontos ezért, hogy az intézményben a gyermekek, szülők és pedagógusok számára ismertek és könnyen elérhetők legyenek a helyi és országos támogatási lehetőségek és ellátási utak.

Az egyéni munka kereteit a gyermek szükségletei mellett a pszichológus kompetenciái és szakmai felkészültsége is meghatározzák. Az iskola- és óvodapszichológusok képzettsége és tapasztalata eltérő lehet, ezért minden szakembernek saját kompetenciahatárain belül kell megválasztania az általa vállalt intervenciókat. A terápiás végzettség azonban önmagában nem teszi az iskolapszichológus elsődleges feladatává a terápiás ellátást.

Az iskola- és óvodapszichológiai protokoll (Szabó és mtsai, 2015) szakmai ajánlásként legfeljebb tízalkalmas egyéni konzultációs folyamatot javasol, melynek célja, hogy az iskolapszichológusi ellátás elsősorban rövid, célzott támogatást nyújtson, miközben szükség esetén elősegíti a megfelelő szakellátásba történő kapcsolódást. A gyakorlatban ugyanakkor előfordulhatnak olyan kivételes helyzetek, például elhúzódó krízisek, traumatikus esemé-

nyek vagy a szakellátás nehéz elérhetősége esetén, amikor a gyermek vagy tanuló érdekében indokolt lehet ettől eltérni. Az ilyen döntések mindig egyéni szakmai mérlegelést igényelnek, figyelembe véve a gyermek szükségleteit, a pszichológus kompetenciáját, valamint az intézményben rendelkezésre álló kapacitásokat.

4. Nemzetközi és hazai irányelvek az iskolapszichológiai munkában

Az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakult az iskola- és óvodapszichológus szerepéről való gondolkodás: a 21. századi nemzetközi modellek a pszichológust már nem elsősorban az egyéni problémák vizsgálatával és kezelésével foglalkozó szakemberként, hanem az intézmény működésébe beágyazódó, több szinten dolgozó szakmai szereplőként értelmezik. A NASP (National Association of School Psychologists) Practice Model átfogó szakmai keretben határozza meg az iskolapszichológusi szolgáltatások területeit, és az egyéni támogatás mellett kiemelt szerepet tulajdonít a prevenciónak, a konzultációnak, az együttműködésnek és a rendszerszintű beavatkozásoknak. A korábban már bemutatott Többszintű Támogatási Rendszer (MTSS) az eltérő támogatási szükségletekre építve az univerzális, célzott és intenzív beavatkozások egymásra épülő rendszerében helyezi el a pszichológiai támogatást. Az International School Psychology Association (ISPA) irányelvei a rendszerszintű és együttműködésre épülő működés mellett különösen hangsúlyozzák a kulturális és intézményi kontextushoz való alkalmazkodást, az inklúziót és a szakmai-etikai szempontokat. A korszerű iskolai mentálhigiénés keretrendszerek (Advancing Comprehensive School Mental Health Systems, 2019) pedig a mentális egészséget és jóllétet az intézmény egészének (Zhou és mtsai, 2025) közös felelősségeként értelmezik, amelynek alakításában az iskola- és óvodapszichológus kiemelt szakmai szerepet tölt be.

A különböző modellek eltérő hangsúlyaik ellenére számos közös alapelvet képviselnek. Ezek közé tartozik a prevenció és a korai beavatkozás előtérbe helyezése, a gyermekek és a tanulók eltérő szükségleteihez igazodó, többszintű támogatás, az egyéni esetkezelés mellett az indirekt és rendszerszintű munka hangsúlyozása, a pedagógusok támogatása és a velük folytatott konzultáció; a multidiszciplináris együttműködés, az inkluzív, biztonságos és támogató intézményi környezet elősegítése, valamint az iskola- és óvodapszichológus intézményi beágyazottsága és az intézményvezetéssel való rendszeres együttműködés.

A hazai iskolapszichológiai működés fontos szakmai alapdokumentuma a korábban már említett, az iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás szakszolgálati protokollja (Szabó és mtsai, 2015), amely a magyarországi gyakorlat és a nemzetközi szakirodalom alapján öt meghatározó jellemzőt emel ki: a preventív szemléletet, a kliensek széles körét, az indirekt munkamód, különösen a pedagóguskonzultáció fontosságát, a fejlődéslélektani szempontok figyelembevételét, valamint a rendszerszemléletű megközelítést. A protokoll ennek megfelelően az iskola- és óvodapszichológust olyan szakmai szereplőként értelmezi, aki az intézmény működésének több szintjén is jelen van. Tíz fő klienscsoportot különít el: (1) a

gyermek vagy tanuló egyéni helyzetben, (2) gyermek- vagy tanulócsoportok, (3) óvodai csoportok és iskolai osztályok, (4) szülők és gondviselők egyéni helyzetben, (5) szülőcsoportok, (6) pedagógusok egyéni helyzetben, (7) pedagóguscsoportok, (8) intézményvezetők, (9) az intézmény szervezeti alcsoportjai, valamint (10) az intézmény mint a szervezet egésze. A klienskör ilyen tág értelmezése egyértelművé teszi, hogy a gyermekek és tanulók mentális egészségének támogatása nem választható el az őket körülvevő személyek, közösségek és az intézményi működés támogatásától.

5. Az intézményi együttműködés kialakításának alapelvei: mit és miért érdemes közösen átgondolni?

Láthatjuk az eddigiekből, hogy az iskolapszichológusi munka eredményességét jelentős mértékben befolyásolja az, hogy az intézmény és az iskolapszichológus mennyire tud közös, reális és szakmailag megalapozott működési kereteket kialakítani. Mivel az egyes intézmények szükségletei, erőforrásai, szervezeti kultúrája és aktuális problémái jelentősen eltérhetnek egymástól, ezért az iskolapszichológusi munka hangsúlyai is intézményenként változhatnak.

A vezető és az iskolapszichológus együttműködésének tudatos kialakítását *két egymásra épülő lépés* segítheti. Elsőként érdemes az intézményvezetőnek magának átgondolnia az intézmény szükségleteit, működési sajátosságait és az iskolapszichológussal kapcsolatos elvárásait. Ezt követheti a vezető és a pszichológus közös szakmai egyeztetése, amelyben tisztázhatják a prioritásokat, a szerepeket és a működés kereteit.

5.1. A vezetői és intézményi önreflexió szerepe az együttműködés előkészítésében

Az intézményvezető és az iskolapszichológus közti sikeres együttműködés egyik fontos feltétele, hogy a közös egyeztetést megelőzően az intézményvezetés gondolja át az intézmény aktuális működését, szükségleteit és saját elvárásait. Az iskolapszichológusi működés kialakítása ugyanis nemcsak szervezési, hanem szemléleti kérdés is: érdemes előzetesen végiggondolni, milyen problémák és támogatási igények jelennek meg az intézményben, mely mentálhigiénés vagy prevenciós célok fontosak, és milyen szerepet szán ezekben az intézmény az iskolapszichológusnak.

A vezetői önreflexió célja éppen ezért nem teljes körű helyzetelemzés készítése, hanem sokkal inkább annak tudatosítása, hogy:

- mik az iskola fő céljai, prioritásai,
- mik segítik és nehezítik ezeknek a céloknak az elérését,
- mely területeken jelentkezik fokozott terhelés akár a pedagógusoknál, akár a diákoknál,
- hol lenne szükség pszichológiai támogatásra,
- milyen szervezeti erősségek és nehézségek befolyásolhatják az együttműködést,
- valamint mely kérdések igényelnek közös átgondolást az iskolapszichológussal.

Az így kialakuló vezetői helyzetkép kiindulópontot adhat az iskolapszichológussal folytatott közös szakmai konzultációhoz. A 6.1. fejezet ehhez konkrét önreflexiós kérdéseket kínál.

5.2. Az intézményvezető és az iskolapszichológus közti konzultáció fő területei

Az intézményvezető előzetes reflexióját követően kerülhet sor az iskolapszichológussal folytatott közös szakmai konzultációra. Ennek célja, hogy a vezető és a pszichológus közösen alakítsa ki az intézmény szükségleteihez és lehetőségeihez illeszkedő működés kereteit. A konzultáció során kilenc olyan területet érdemes áttekinteni, amelyek segíthetik a szerepek, a prioritások és az együttműködési keretek tisztázását.

1. Az iskolapszichológus szerepének definiálása: Az első lépés annak tisztázása, hogy milyen szerepet tölt be az iskolapszichológus az intézményben. Az egyéni esetkezelés mellett feladata lehet a prevenció, a pedagógusok támogatása és az intézményi szintű mentálhigiénés munka is. A közös szerepértelmezés segíti a reális elvárások kialakítását.

2. Az intézményi szükségletek áttekintése: Az intézmények tanulói összetétele, kihívásai és erőforrásai eltérőek, ezért az iskolapszichológusi működést is ezekhez érdemes igazítani. A közös áttekintés kiterjedhet a tanulói, pedagógusi, osztály- és intézményi szinten megjelenő szükségletekre, valamint a prevenció és jóllét területeire.

3. A prioritások kijelölése: Az iskolapszichológus ideje és kapacitása korlátozott, ezért nem minden feladat kaphat azonos hangsúlyt. A prioritások közös kijelölése segít abban, hogy a rendelkezésre álló kapacitás a legfontosabb intézményi szükségletekre fordítódjon.

4. A kompetenciahatárok és elvárások tisztázása: Fontos tisztázni, mely feladatok tartoznak az iskolapszichológus kompetenciájába, mely helyzetek igényelnek külső szakellátást, és melyek tartoznak pedagógiai, vezetői vagy más szakmai kompetenciába. A világos határok segítik a reális elvárások kialakítását és a szerepkonfliktusok megelőzését.

5. A kommunikációs és jelzési utak kialakítása: A hatékony együttműködéshez világos kommunikációs és jelzési utakra van szükség. Érdemes kialakítani, hogyan jutnak el a jelzések a pszichológushoz, mikor szükséges a vezető bevonása, és milyen formában történjen a rendszeres szakmai egyeztetés.

6. A titoktartás és információáramlás kereteinek tisztázása: A pszichológiai munka alapja a bizalom és a szakmai titoktartás, amelyet össze kell hangolni az intézményi felelősséggel és a jelzési kötelezettséggel. Ezért fontos az információmegosztás, az adatkezelés, a dokumentáció és a jelzési kötelezettség kereteinek közös tisztázása.

7. Az együttműködés szervezeti kereteinek kialakítása: Érdemes áttekinteni, hogyan kapcsolódik a pszichológus az intézményvezetéshez és más szakemberekhez, mely intézményi fórumokon vesz részt, és rendelkezésre állnak-e a munkájához szükséges feltételek. A megfelelő szervezeti beágyazottság segíti, hogy a pszichológus az intézmény szakmai működésének integrált szereplője legyen.

8. Az éves célok és fókuszok meghatározása: Az általános prioritások alapján érdemes néhány konkrét tanévi célt is kijelölni. Ilyen lehet például egy prevenciós vagy jólléti program, a pedagóguskonzultáció erősítése, osztályszintű támogatás, intézményi mérés vagy a krízisprotokoll fejlesztése.

9. A felülvizsgálat és visszacsatolás megtervezése: Az intézményi szükségletek és kihívások változhatnak, ezért az együttműködést is érdemes rendszeresen áttekinteni. A közös értékelés lehetőséget ad a célok és prioritások módosítására, valamint a működés aktuális szükségletekhez igazítására.

A közös szakmai konzultáció kilenc lépését az alábbi táblázat foglalja össze, amely a későbbi egyeztetések során emlékeztetőként is használható.

1. táblázat: A közös szakmai konzultáció kilenc lépése (saját szerkesztés)

Lépés	Fókusz
1. Szerep	Az iskolapszichológus intézményi szerepe
2. Szükségletek	Az aktuális intézményi szükségletek
3. Prioritások	A kapacitások és feladatok összehangolása
4. Kompetenciahatárok	Feladatok, felelősségek, elvárások
5. Kommunikáció	Kapcsolattartási és jelzési utak
6. Titoktartás	Információmegosztás és adatkezelés
7. Szervezeti keretek	Beágyazottság és munkafeltételek
8. Éves célok	A tanév fő szakmai fókuszai
9. Felülvizsgálat	Értékelés és szükséges módosítások

6. Gyakorlati útmutató az együttműködés kialakításához

Az előző fejezetben bemutatott szempontok gyakorlati átgondolását és megbeszélését az ebben a részben bemutatott kérdéssorok segítik. Az első kérdéssor az intézményvezető előzetes önreflexióját, a második az intézményvezető és a pszichológus közös szakmai konzultációját támogatja. A kérdések a gondolkodást és a szakmai párbeszédet segítő vezérfonalként szolgálnak és az intézmény helyzetéhez és aktuális szükségleteihez igazodva használhatók.

6.1. Vezetői önreflexiós kérdések az iskolapszichológussal való együttműködés előkészítéséhez

Az alábbi kérdések az intézményvezető önreflexióját és az iskolapszichológussal folytatott közös konzultáció előkészítését segítik. Az önreflexió nem feltétlenül egyéni feladat: a kérdések az intézményvezető-helyettesekkel vagy más, vezetői feladatokat ellátó kollégákkal közösen is átgondolhatók, ami segítheti az intézményi helyzet és a prioritások több szempontú áttekintését.

1. Az intézmény helyzete és szükségletei

- Melyek az intézmény elsődleges célkitűzései?
- Melyek jelenleg az intézmény legfontosabb nehézségei?
- Milyen tanulói problémák jelennek meg leggyakrabban?
- Mely területeken érzékelhető fokozott pedagógusi terhelés?
- Vannak-e visszatérő közösségi vagy osztályszintű problémák?
- Milyen mentálhigiénés vagy prevenciós szükségletek jelennek meg az intézményben?
- Mely tanulói csoportok vagy közösségek igényelnek jelenleg fokozott figyelmet vagy támogatást?
- Vannak-e olyan intézményi célok vagy fejlesztési irányok, amelyekhez pszichológiai támogatás is hozzájárulhatna?
- Melyek az intézmény legfontosabb erősségei, amelyekre az iskolapszichológusi munka építhet?

2. Az iskolapszichológussal kapcsolatos vezetői elképzelések

- Mely területeken lenne a legnagyobb szükség pszichológusi támogatásra?
- Mely feladatokat tartaná az intézmény kiemelt prioritásnak a következő tanévben?
- Milyen szerepet szán az intézmény az iskolapszichológusnak?
- Inkább egyéni esetkezelésre, prevencióra vagy pedagógustámogatásra lenne nagyobb igény?
- Mely területeken szeretné, hogy az iskolapszichológus ne csupán egyes problémák kezelésében, hanem az intézmény fejlesztésében is partner legyen?
- Milyen együttműködési formákat tartana hasznosnak?
- Hogyan nézne ki az intézményvezető számára a sikeres együttműködés egy év múlva?

3. Intézményi működés és szervezeti keretek

- Mennyire működik jelenleg a pedagógusok közötti szakmai együttműködés?
- Milyen fórumok állnak rendelkezésre az esetmegbeszélésekhez vagy konzultációkhoz?
- Hogyan segítheti az intézmény a pedagógusok és a pszichológus közötti rendszeres konzultációt?
- Mennyire nyitott az intézmény a preventív és mentálhigiénés szemléletre?
- Milyen módon történik jelenleg a problémák korai felismerése és jelzése az intézményben?
- Rendelkezésre állnak-e az alapvető munkafeltételek az iskolapszichológus számára?
- Milyen szervezeti nehézségek befolyásolhatják az együttműködést?

4. Reális lehetőségek és korlátok

- Milyen feladatok és elvárások reálisak a rendelkezésre álló idő és intézményi kapacitások mellett?
- Mely területeken lenne különösen fontos a prioritások közös kijelölése?
- Milyen működési nehézségekre számít a vezetés?
- Milyen támogatásra lenne szüksége az intézménynek és az iskolapszichológusnak az együttműködés kialakításához?

5. A közös konzultáció előkészítése

- Mely kérdéseket lenne fontos közösen átbeszélni az iskolapszichológussal?
- Mely területeken lehetnek eltérő elvárások vagy nézőpontok?
- Milyen működési kereteket és szabályokat lenne fontos már az együttműködés elején tisztázni?
- Mi legyen az együttműködés első évének három legfontosabb közös célja?

A kérdések átgondolását követően érdemes röviden összefoglalni a közös konzultáció szempontjából legfontosabb szükségleteket, elvárásokat és prioritásokat. Ehhez nyújt segítséget az 1. mellékletben található összegző lap, amely a pszichológussal folytatott konzultáció során közösen is kiegészíthető.

6.2. Az iskolapszichológus és az intézményvezető közti konzultáció vezérfonala

Az alábbi kérdések az 5. fejezetben bemutatott kilenc terület (lásd: *1. táblázat*) közös átgondolását segítik. Itt már nem kizárólag az intézményvezető szempontjai kerülnek előtérbe: az iskola- és óvodapszichológus sajátos szakmai nézőpontja, tapasztalatai és javaslatai is fontos részét képezik a közös gondolkodásnak. A cél, hogy a vezetői és a pszichológiai szakmai szempontok egyaránt megjelenjenek a közös gondolkodásban és a működési keretek kialakításában. A vezérfonal itt sem egy kötött forgatókönyv: a kérdések az intézmény helyzetéhez és aktuális szükségleteihez igazodva használhatók.

1. Az iskolapszichológus szerepének tisztázása az intézményben

- Hogyan gondolkodunk jelenleg az iskola- és óvodapszichológus szerepéről az intézményben?
- Milyen szerepet tölthet be az iskolapszichológus a jövőben az intézményben?
- Milyen szükségletek vagy problémák indokolják leginkább a jelenlétét?
- Hogyan kapcsolódhat az iskolapszichológusi munka az intézmény pedagógiai céljaihoz?
- Milyen elvárások jelennek meg a pedagógusok, szülők és a vezetés részéről?
- Milyen területeken számítunk leginkább pszichológiai támogatásra?
- Hogyan jelenjen meg az iskolapszichológus az intézmény szakmai életében?

2. Az intézmény aktuális szükségleteinek feltérképezése

- Melyek jelenleg az intézmény legfontosabb mentálhigiénés kihívásai?
- Milyen tanulói problémák jelennek meg leggyakrabban?
- Mely területeken igényelnek leginkább támogatást a pedagógusok?
- Vannak-e visszatérő közösségi vagy osztályszintű problémák?
- Milyen információk, tapasztalatok vagy adatok állnak rendelkezésre az intézményi működésről?
- Milyen életkori, közösségi vagy intézményi sajátosságokat érdemes figyelembe venni?
- Mely területeken lenne leginkább szükség preventív támogatásra?

3. Prioritások kijelölése

- Mely területek kapjanak elsőbbséget az adott intézményben?
- Milyen arányban jelenjen meg az univerzális prevenció, a célzott csoportos támogatás, az intenzív egyéni segítségnyújtás?
- Mely problémák igényelnek azonnali beavatkozást és melyek hosszabb távú fejlesztést?
- Mely célok szolgálnák hosszú távon az intézmény működését?
- Milyen feladatokra jut reálisan kapacitás?

4. Kompetenciahatárok és elvárások tisztázása

- Mit tekintünk az iskola- és óvodapszichológus feladatának, és mi nem tartozik a feladatkörébe?
- Mely helyzetek igénylik más szakember vagy külső ellátás bevonását?
- Hogyan kezeljük azokat a helyzeteket, amelyek meghaladják az iskolapszichológusi kompetenciát vagy kapacitást?
- Milyen elvárások reálisak a rendelkezésre álló időkeretek mellett?
- Melyek az iskola- és óvodapszichológus saját szakmai erősségei, érdeklődési területei vagy speciális kompetenciái, képzettségei, amelyekre érdemes építeni?

5. Kommunikációs és jelzési utak kialakítása

- Hogyan történjen a pedagógusok és a pszichológus közötti kapcsolattartás és esetjelzés?
- Milyen problémákkal és milyen módon fordulhatnak a pedagógusok a pszichológushoz?
- Mennyire egyértelműek és hozzáférhetőek ezek a segítségkérési és jelzési utak a pedagógusok, a tanulók és a szülők számára?
- Milyen esetekben szükséges a vezető bevonása vagy tájékoztatása?
- Hogyan történjen a sürgős vagy krízishelyzetek jelzése és kezelése?
- Milyen rendszerességgel és milyen formában egyeztessen a vezető és a pszichológus?

6. Titoktartás és információáramlás szabályai

- Mit jelent a titoktartás az iskola- és óvodapszichológiai munkában?
- Milyen információk oszthatók meg pedagógusokkal vagy vezetőkkel, és milyen keretek között?
- Milyen helyzetekben áll fenn jelzési kötelezettség?

- Hogyan biztosítható a bizalmi működés és az intézményi együttműködés egyensúlya?
- Milyen adatkezelési és dokumentációs szabályokat szükséges figyelembe venni?

7. Az együttműködés szervezeti keretei

- Rendelkezésre állnak-e a pszichológusi munkához szükséges megfelelő fizikai, technikai és adminisztratív feltételek?
- Milyen lehetőségek vannak a pszichológiai eszköztár bővítésére, és a hétköznapi adminisztratív infrastruktúra (pl. fénymásolás) biztosítására?
- Hogyan kapcsolódjon a pszichológus az intézményvezetéshez és a tantestület szakmai életéhez?
- Milyen intézményi megbeszéléseken és szakmai fórumokon indokolt a részvétele?
- Hogyan támogatható a pszichológus szervezeti integrációja?
- Hogyan kapcsolódik a pszichológus és az intézmény a külső szakmai hálózatokhoz?

8. Célok és fókuszok közös meghatározása

- Mely területeket szeretnénk kiemelten támogatni az adott tanévben?
- Milyen konkrét szakmai célokat szeretnénk elérni?
- Mely programok, intervenciók vagy együttműködések szolgálhatják ezeket a célokat?
- Mi valósítható meg reálisan és megfelelő szakmai színvonalon a rendelkezésre álló kapacitás mellett?
- Milyen eredményeket vagy változásokat tekintenénk az adott tanév végén előrelépésnek?

9. Rendszeres felülvizsgálat és visszacsatolás

- Milyen rendszerességgel és milyen formában tekintjük át az együttműködést?
- Hogyan kapcsolódjon ehhez a munkaterv és a szakmai beszámoló?
- Milyen szempontok alapján értékeljük a közösen kitűzött célok megvalósulását?
- Mi működik jól, és mely területeken szükséges változtatás?
- Hogyan változtak az intézményi szükségletek?
- Milyen visszajelzések érkeznek a pedagógusoktól, szülőktől és tanulóktól?
- Mit érdemes megtartani vagy továbbfejleszteni a következő időszakban?

A konzultáció legfontosabb megállapodásait érdemes röviden rögzíteni. Ehhez nyújt segítséget a 2. mellékletben található *Közös konzultáció – emlékeztető*, míg a 3. melléklet *(Az együttműködés első hónapjai)* a kezdeti időszak feladatainak áttekintését támogatja. A segédletek az intézmény sajátosságaihoz igazodva szabadon alakíthatók.

A vezetői önreflexió, a közös konzultáció és az első időszak feladatainak átgondolása után a kialakított prioritások az éves munkatervben jelenhetnek meg konkrét formában. Ehhez a 4. mellékletben éves munkatervmintát is közlünk, amely segítheti a közösen meghatározott célok, tevékenységek és az utánkövetés szempontjainak rendszerezését. Ez a négy gyakorlati eszköz egymásra épül: a vezetői előzetes átgondolástól és a közös egyeztetéstől az együttműködés elindításán át az éves szakmai munka megtervezéséig kíséri végig a folyamatot.

7. Összegzés

Az iskola- és óvodapszichológusi munka ma már a nevelési-oktatási intézmények működésének fontos része. Az intézményekben megjelenő mentálhigiénés, kapcsolati és viselkedési nehézségek kezelése egyre nagyobb mértékben igényel pszichológiai szemléletet, preventív működést és szakmaközi együttműködést. Az iskola- és óvodapszichológus szerepe ugyanakkor nem korlátozódik az egyéni vagy diákcsoporton belüli problémák kezelésére. A korszerű szakmai modellek szerint az intézménypszichológusi munka egyszerre támogatja a gyermekek és tanulók jóllétét, a pedagógusok szakmai működését, a szülőkkel való együttműködést, valamint az intézmény egészének mentálhigiénés működését.

A dokumentum központi üzenete, hogy az eredményes iskolapszichológusi munka egyik legfontosabb feltétele a tudatos intézményi együttműködés kialakítása. Az intézményvezetés és az iskolapszichológus közös gondolkodása, a reális elvárások tisztázása, a világos kompetenciahatárok, valamint a rendszeres szakmai kommunikáció jelentősen hozzájárulhatnak a hatékony és fenntartható működéshez.

A dokumentum éppen ezért nem egy egységes vagy kötelező működési modellt kíván nyújtani, hanem egy, a vezetői önreflexiót és az intézményvezető és az iskolapszichológus közös szakmai gondolkodását támogató keretet. A bemutatott szempontok és kérdések segíthetik az intézményi szükségletek és lehetőségek áttekintését, a szerepek és kompetenciahatárok tisztázását, a prioritások kijelölését, valamint a kommunikáció és a közös működés kereteinek kialakítását. A cél annak a támogatása, hogy az óvoda- és iskolapszichológusi munka az adott intézmény sajátosságaihoz illeszkedve, annak szerves részeként és valódi szakmai erőforrásaként működhessen.

Irodalom

Advancing Comprehensive School Mental Health Systems (2019). *Guidance From the Field.* https://www.schoolmentalhealth.org/media/som/microsites/ncsmh/documents/bainum/Advancing-CSMHS_September-2019.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

AIR (2025). *What is Multi-Level Prevention System?* https://mtss4success.org/sites/default/files/2023-03/MLPS_infographic.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

BM-vélemény (2024) az Iskola- és óvodapszichológusok munkaidejéről https://oimb.elte.hu/dstore/document/11156/k%C3%B6t%C3%B6tt%20munkaid%C5%91%20OP_IP.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2024). *Wellbeing and mental health at school: Guidelines for school leaders, teachers and educators.* Publications Office of the European Union. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ec1136e2-0d3a-11ef-a251-01aa75ed71a1/language-en Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Fodor, Sz., N. Kollár, K., & Sarkadi-Nagy, Sz. (2026). Az iskola- és óvodapszichológiai ellátás helyzete Magyarországon és fejlesztési javaslatok. *Iskolakultúra.* (megjelenés alatt)

Jimerson, S. R., Burns, M. K., & Van Der Heyden, A. M. (2016, eds.). *Handbook of response to intervention: The science and practice of multi-tiered systems of support* (2nd ed.). Springer Science + Business Media.

Németh, Á. (2023, szerk.). *Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása 2022: A WHO-val együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás. Nemzeti jelentés – legújabb adatok és trendek az elmúlt húsz évben (Health Behaviour in School-aged Children [HBSC], A WHO-collaborative cross-national study).* ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar. https://hbsc.ppk.elte.hu/dstore/document/10668/Nemeth_Iskolaskoru_gyermekek_egeszsegmagatartasa_0526.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Szabó É. Zs. (2024). Pszichológus az iskolában. *Mindennapi Pszichológia*. https://mipszi.hu/cikk/211103-pszichologus-az-iskolaban Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Szabó Éva, N. Kollár Katalin & Hujber Tamásné (2015). *A pedagógiai szakszolgálatokban végzett iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás szakterületi protokollja.* Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. https://oimb.elte.hu/dstore/document/11163/Protokoll_iskolapszichologia_ovodapszichologia_2015.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Zhou, W., Taylor, L., Boyle, L., Funk, S., DeBorst, L., Whitney, J., & De Neve, J-E. (2025). *Whole School Approach to Wellbeing in Childhood and Adolescence: Summary Document.* International Baccalaureate Organization. https://ibo.org/globalassets/new-structure/research/pdfs/summary-whole-school-approach-eng_compressed.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

A szövegben említett irányadó dokumentumok és online források

Az iskola- és óvodapszichológusokra vonatkozó jogi szabályozás. https://oimb.elte.hu/content/az-iskola-es-ovodapszichologusokra-vonatkozo-jogi-szabalyozas.t.43480?m=9638 Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Az Országos Iskolapszichológiai Módszertani Bázis jogszabályokra épülő munkaköri leírási mintája. https://oimb.elte.hu/content/munkakori-leiras.t.42255?m=9794 Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

International School Psychology Association (ISPA) irányelvei. https://ispaweb.org/a-definition-of-school-psychology/ Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

NASP (National Association of School Psychologists) Practice Model. https://www.nasponline.org/standards-and-certification/nasp-practice-model/nasp-practice-model-implementation-guide Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Pszichológusok szakmai etikai kódexe. https://mpt.hu/wp-content/uploads/2025/05/Pszichologusok_Szakmai_Etikai_Kodexe_20250515.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Segédletek tevékenység és munkaidő nyilvántartáshoz. https://oimb.elte.hu/content/segedletek-tevekenyseg-es-munkaido-nyilvantartashoz.t.42208?m=9639 Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Szakmai, módszertani ajánlás a pedagógusok, vezetők teljesítményértékeléséhez. A pedagógiai szakszolgálati intézmények számára és a nevelési-oktatási intézményekben foglalkoztatott óvoda- és iskolapszichológusok számára. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/ped_TER/Pedagogus_TER_Pedagogiai_szakszolgalati_intezmenyek.pdf Utolsó letöltés: 2026. 09. 09.

Mellékletek

1. melléklet

Összegző lap a vezetői önreflexióhoz az óvoda- iskolapszichológussal való közös konzultáció előkészítéséhez

1. Az intézmény jelenlegi helyzetének legfontosabb jellemzői
Mi jelenleg az intézmény három legfontosabb kihívása?

1. . . . . .

2. . . . . .

3. . . . . .

2. Az intézmény erősségei
Melyek azok az erőforrások, amelyekre az iskola- és óvodapszichológusi munka építhet?

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

3. Fejlesztési prioritások
Mely területeken várunk elsősorban pszichológiai támogatást a következő tanévben?

- □ Prevenció és mentálhigiéné
- □ Egyéni esetkezelés
- □ Pedagóguskonzultáció
- □ Szülői együttműködés
- □ Osztály társas légkörének és közösségek fejlesztése
- □ Intézményi klíma fejlesztése
- □ SNI- és BTMN-diákok támogatása

□ Inklúzió támogatása
□ Egyéb: . . . . . .

4. Közösen megválaszolandó kérdések

Mely kérdéseket szeretnénk feltétlenül átbeszélni az első konzultáción?

- . . . . . .
- . . . . . .
- . . . . . .

5. A közös munka elsődleges céljai

Mi lenne az együttműködés első évének három legfontosabb közös célja?

1. . . . . .
2. . . . . .
3. . . . . .

6. Mire kell különösen figyelnünk?

Vannak-e olyan működési sajátosságok, korlátok vagy körülmények, amelyeket már az együttműködés elején fontos figyelembe venni?

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

2. melléklet

Közös emlékeztető

Az intézmény neve: . . . . . .

Tanév: . . . . . .

A konzultáció időpontja: . . . . . .

1. Az intézmény jelenlegi legfontosabb szükségletei

- . . . . . .
- . . . . . .
- . . . . . .

2. A tanév kiemelt közös céljai

1. . . . . .
2. . . . . .
3. . . . . .

3. Az iskola- és óvodapszichológus kiemelt feladatai a tanévben

□ Univerzális prevenció
□ Célzott csoportos támogatás
□ Egyéni konzultáció
□ Pedagóguskonzultáció
□ Szülőkonzultáció
□ Mentálhigiénés programok
□ Intézményi felmérések, monitorozás
□ Egyéb: . . . . . .

4. A közös működés keretei

- Rendszeres vezetői konzultáció:

. . . . . .

- Pedagógusok tájékoztatásának módja:

. . . . . .

- Kommunikáció módja:

. . . . . .

- Kiemelt együttműködő partnerek:

. . . . . .

- Egyéb fontos megállapodások:

. . . . . .

5. Nyitott kérdések

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

6. A következő közös egyeztetés időpontja

. . . . . .

3. melléklet

Az együttműködés első hónapjai – gyakorlati teendők

Az első hónapok jelentősen meghatározhatják az iskola- és óvodapszichológusi működés későbbi sikerességét. Érdemes ezért már az együttműködés kezdetén áttekinteni azokat a feladatokat, amelyek elősegíthetik a szerepek tisztázását, a szakmai kapcsolatok kialakítását és a közös prioritások megvalósítását. Az alábbi lista olyan szempontokat tartalmaz, amelyeket az intézmény saját működéséhez igazítva érdemes mérlegelni.

- Az iskola- és óvodapszichológus bemutatkozása az intézményvezetésnek, a tantestületnek és – szükség szerint – a szülői közösségnek.
- Az intézmény működésének és kulcsszereplőinek megismerése. A kulcsszereplőkkel (intézményvezető-helyettesek, gyermekvédelmi felelős, fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, iskolai szociális segítő stb.) való személyes kapcsolatfelvétel.
- A munkarend, az intézményi jelenlét és az elérhetőség közös kialakítása.
- Az iskola- és óvodapszichológusi helyiség és a bizalmas munkavégzés feltételeinek kialakítása.
- A pedagógusok tájékoztatása az iskola- és óvodapszichológus szerepéről, kompetenciáiról, az együttműködés lehetőségeiről és a titoktartás kereteiről.
- Az iskola- és óvodapszichológusi szolgáltatás elérhetőségének és igénybevételi módjának kommunikálása a tanulók és a szülők felé (pl. intézményi honlap, hirdetőtábla, szülői értekezlet).
- Az iskolapszichológus megjelenése az iskola honlapján, saját honlapfelület szerepe és funkciói.
- Az intézményi gyermekvédelmi és jelzési protokoll közös áttekintése.
- A munkaterv és a tanév kiemelt szakmai prioritásainak véglegesítése.
- Az első prevenciós, mentálhigiénés vagy közösségfejlesztő programok megtervezése.
- A pedagóguskonzultációk, esetmegbeszélések és a vezető és az iskolapszichológus közötti (rendszeres) konzultációk rendjének kialakítása.
- Az intézményen belüli és külső szakmai együttműködések, valamint a kapcsolattartás rendjének áttekintése.
- Az első közös értékelő konzultáció időpontjának kijelölése.

4. melléklet

Minta az iskola- és óvodapszichológus éves munkatervéhez

A minta tájékozódási keretként szolgál, az egyes területek súlya az intézmény szükségletei, a pszichológus munkaideje és szakmai kompetenciái alapján eltérhet. Részmunkaidős foglalkoztatás esetén különösen fontos a prioritások szűkítése és a reálisan vállalható feladatok közös meghatározása.

Az éves munkaterv célja, hogy az intézmény szükségleteihez, prioritásaihoz és az iskola- és óvodapszichológus rendelkezésére álló kapacitásához igazodva kijelölje a tanév legfontosabb szakmai céljait és tevékenységeit. A munkaterv nem egy statikus feladatlista: az év során felmerülő szükségletek, krízishelyzetek és intézményi változások alapján módosítható. Célszerű, hogy az egyéni támogatás mellett a preventív, konzultatív, közösségi és szervezeti szintű feladatok is megjelenjenek benne. A tervezés során nemcsak a közvetlen foglalkozásokkal, hanem az azokhoz kapcsolódó előkészítési, dokumentációs, konzultációs, együttműködési és egyéb szakmai feladatok időigényével is szükséges számolni.

1. Alapadatok

Intézmény: . . . . . .

Tanév: . . . . . .

Iskola-/óvodapszichológus: . . . . . .

A heti munkaidő tervezett megoszlása:

– neveléssel-oktatással lekötött munkaidő: ..... óra
– egyéb kötött munkaidő: ..... óra
– kötetlen munkaidő: ..... óra

Ellátott gyermek-/tanulólétszám: . . . . . .

A munkaterv egyeztetésének időpontja: . . . . . .

2. Kiinduló helyzet és fő szükségletek

Az intézmény legfontosabb, pszichológiai szempontból releváns szükségletei a tanév elején:

1. . . . . .

2. . . . . .

3. . . . . .

.

Kiemelt célcsoportok, évfolyamok vagy közösségek, ha vannak:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

3. A tanév kiemelt szakmai céljai

A tanév során célszerű néhány reálisan megvalósítható, az intézményi szükségletekhez kapcsolódó kiemelt célt meghatározni.

Kiemelt cél	Mi indokolja?	Tervezett tevékenységek	Várható eredmény / visszajelzés módja
1.			
2.			
3.			

4. Tervezett tevékenységek a támogatás szintjei szerint

1. szint – univerzális támogatás, prevenció

- □ mentálhigiénés / jólléti programok
- □ osztály- vagy csoportszintű prevenció
- □ pszichoedukáció tanulóknak
- □ pedagógusok vagy szülők pszichoedukációja
- □ intézményi felmérés, szűrés, monitorozás
- □ közösségi és klímafejlesztő tevékenység
- □ egyéb: . . . . . .

2. szint – célzott támogatás

□ célzott kiscsoportos foglalkozások
□ fokozott támogatást igénylő csoportok támogatása
□ célzott pedagóguskonzultáció
□ szülőkonzultáció
□ osztályszintű intervenció
□ egyéb: . . . . . .

3. szint – intenzív, személyre szabott támogatás

A konkrét esetek előre jellemzően nem tervezhetők, ezért itt elsősorban a működés kereteit célszerű rögzíteni.

□ egyéni konzultáció
□ krízisintervenció
□ állapotmegismerés
□ szülő- és pedagóguskonzultáció
□ továbbirányítás és utánkövetés
□ együttműködés külső szakellátással

5. Pedagógusok és az intézmény támogatása

Tervezett konzultációs és együttműködési formák:

. . . . . .

Rendszeres szakmai fórumok, amelyekhez a pszichológus kapcsolódik:

. . . . . .

Tervezett pedagógustámogató tevékenységek:

. . . . . .

6. Szakmai együttműködések

Intézményen belüli kiemelt együttműködő partnerek:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Külső szakmai partnerek és ellátóhelyek:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Koordinátorral / szupervízióval / szakmai konzultációval kapcsolatos feladatok:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

7. A tanév ütemezése

Időszak	Fő feladatok és hangsúlyok
Tanévkezdés	Szükségletek és előző évi tapasztalatok áttekintése; munkaterv egyeztetése; bemutatkozás és tájékoztatás; kapcsolatok kialakítása; jelzési és krízisprotokollok áttekintése; újonnan belépő gyermekek/tanulók és közösségek támogatása.
Őszi időszak	Prevenciós és csoportos programok indítása; konzultációk; szükség szerint tervezett szűrések, állapot- vagy szükségletfelmérések; beilleszkedési és közösségi folyamatok támogatása.
Félév környéke	Rövid szakmai áttekintés; új szükségletek azonosítása; prioritások szükség szerinti módosítása; a felmérések és programok tapasztalatainak értékelése.
Tavaszi időszak	Programok és célzott beavatkozások folytatása; szükség szerint pályaorientációs, továbbtanulási vagy intézményi átmenetekhez kapcsolódó támogatás; a következő tanévre vonatkozó szükségletek azonosítása.
Tanév vége	Szakmai értékelés; tapasztalatok és visszajelzések összegzése; fenntartandó jó gyakorlatok és következő évi prioritások meghatározása; szükséges átadások és utánkövetések tervezése.

8. Értékelés és utánkövetés

Miből látjuk, hogy haladtunk a kitűzött célok felé?

- □ résztvevői visszajelzések
- □ pedagógusi / szülői visszajelzések
- □ rövid kérdőíves mérés vagy monitorozás
- □ folyamatmutatók (pl. programok megvalósulása, elérés)
- □ intézményi tapasztalatok
- □ szakmai reflexió
- □ egyéb: . . . . . .

Mit szeretnénk a következő tanévben folytatni vagy továbbfejleszteni?

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

9. Év közbeni felülvizsgálat

Felülvizsgálat időpontja: . . . . . .

Szükséges módosítások / újonnan megjelent prioritások:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Az Iskolapszichológia sorozat eddig megjelent számai

1. Porkolábné Balogh Katalin, Szitó Imre: *Az iskolapszichológia néhány alapkérdése* (1987)
2. Szitó Imre: *A tanulási stratégiák fejlesztése* (1987)
3. Kalamár Hajnalka, Sziszik Erika: *A „CAT" bemutatása és használati lehetőségei az iskolában. A „JEPQ" személyiségkérdőív ismertetése* (1987)
4. Porkolábné Balogh Katalin: *Készségfejlesztő eljárások tanulási zavarral küzdő kisiskolásoknak* (1987)
5. Kalamár Hajnalka: *Tíz alkalom. Tanulási zavarok korrekciójához kapcsolódó fejlesztő program tapasztalatai és lehetőségei* (1987)
6. Kreácsik Judit: *A Wartegg-teszt bemutatása és iskolai alkalmazásának lehetőségei* (1987)
7. Szitó Imre: *Kommunikáció az iskolában* (1987)
8. Bugán Antal, Kalamár Hajnalka, Vozár Anna, Homoki Zsuzsa: *Csoportmódszerek az iskolában* (1987)
9. Czvik Éva, Sziszik Erika: *Kísérleti tapasztalatok a kompetencia fejlesztéséről* (1987)
10. T. B. Gutkin, M. J. Curtis: *Az iskolai konzultáció elmélete és technikái* (1987). Ismertette: Balogh B. Márton.
11. Kalamár Hajnalka: *Kreativitás- és kommunikációfejlesztés serdülők önismereti csoportjában* (1988)
12. Martonné Tamás Márta, Sallay Hedvig, Perge Judit: *Pályaválasztás és szelekció. A szociometriai módszer alkalmazása alsó- és középfokú oktatási intézményekben* (1988; 2., módosított kiadás: 2007)
13. Magyar Judit: *Egy kiscsoportos fejlesztő program kísérlete. Tanulási és magatartási gondokkal küzdő gyerekek számára* (1988)
14. Fürcht László, Hegyiné Ferch Gabriella, Martonné Tamás Márta, Szitó Imre: *Tanulási készség tréning serdülők számára* (1988)
15. Bácskai Júlia: *Kezdeti tapasztalatok, „saját élményem" az iskolapszichológiáról* (1989)
16. Nagyné Elek Eszter, Gyenei Melinda: *A diagnosztikai és fejlesztő munka lehetőségei a gimnáziumban. Kísérleti tapasztalatok az iskolai motiváció mérése terén* (é. n.)
17. Porkolábné Balogh Katalin: *Módszerek a tanulási zavarok csoportos szűrésére és korrekciójára* (1990)

18. Kalamár Hajnalka: *Tanulási zavarok korrekciója és személyiségfejlesztés* (1990)
19. Bácskai Júlia: *Önismereti csoportok céljai és módszerei. Alkalmazásuk egészséges kamaszok csoportjában* (1991)
20. Kuhn Gabriella, Gyarmathy Éva: *A beszédészlelés fejlesztése óvodásoknál és kisiskolásoknál. Játékkatalógus* (1991)
21. Gyenei Melinda: *Tanulási zavarok korrekciója a tanórákon* (1992)
22. Dehelán Éva, Szász Balázsné, Sárossy Györgyné: *Egy pályaválasztási érettséget fejlesztő módszer alkalmazásának néhány iskolai tapasztalatáról* (1993)
23. Szőnyi Magda: *Jacqueline Royer Metamorfózisok tesztjének ismertetése 300 budapesti gimnazista jegyzőkönyvének feldolgozása alapján* (1993)
24. Fodorné Földi Rita: *Testnevelési játékok a tanulási zavarok prevenciójában és korrekciójában* (1993)
25. Martonné Tamás Márta, N. Kollár Katalin: *A tanulók életmódjának kérdőíves vizsgálata. Tanulási szokások és módszerek* (2001)
26. Sütőné Koczka Ágota: *Szociális készségek fejlesztése kamaszkorban* (2003)
27. Gyenei Melinda: *Iskolai tanulás – tanulási zavarok – fejlesztés* (2003)
27a–c. Mándi-Márton Gáborné: *Tantárgyakba integrált fejlesztő program alkalmazása az első osztályban* (2003). 27a: tanári útmutató; 27b–c: gyakorlófüzetek.
28. Dehelán Éva: *Tapasztalataim a komplex mentálhigiénés prevenció lehetőségeiről az óvodában* (2003)
29. Kulcsár Éva: *A serdülőkori fejlődés pszichológiai jellemzői* (2005)
30. Gyenei Melinda: *Iskolai tanulás – tanulási zavarok – fejlesztés* (2007, javított kiadás)
31. Jávorné Kolozsváry Judit: *Serdülők az iskolában* (2005)
32. Vass Zoltán, Perger Mónika: *A kinetikus iskolarajz* (2011)
33. K. Németh Margit, Koller Éva: *Serdülőkor: normatív krízis vagy deviancia?* (2015) Online elérhető.
34. Pajor Gabriella: *„Gyorsabban, magasabbra, bátrabban" – de hogyan? Teljesítménymotiváció iskolai környezetben* (2015) Online elérhető.
35. Járó Katalin: *Osztálytükör. Szociális kompetenciák fejlesztése és konfliktusrendezés csoportmódszerekkel* (2015) Online elérhető.
36. Bernáth László, N. Kollár Katalin, Németh Lilla: *A tanulási stílus mérése; Taskó Tünde Anna: Tanulási készségek és az alulteljesítés mérése – a KATT kérdőív* (2015) Online elérhető.
37. Szabó Éva, Fügedi Petra Anna (szerk.): *Társas készségeket fejlesztő kiscsoportos tréning. 12–18 évesek számára* (2015) Online elérhető.

ISBN 978-615-134-012-7
9 786151 340127

Az **Iskolapszichológia Füzetek** több évtizedes múltra visszatekintő szakmai kiadványsorozat, amely az iskolapszichológia aktuális elméleti és gyakorlati kérdéseit állítja középpontba. Kötetei a pszichológiai tudás és az iskolai gyakorlat összekapcsolására törekednek: korszerű szakmai ismereteket, kutatási eredményeket, módszereket és jó gyakorlatokat tesznek hozzáférhetővé elsősorban az óvoda- és iskolapszichológusok, de pedagógusok és más, gyermekekkel és fiatalokkal dolgozó szakemberek számára is. A sorozat célja az iskolapszichológusok munkájának támogatása, hatékony módszerek bemutatása, a pszichológiai szemlélet erősítése az oktatásban, valamint a gyermekek és fiatalok fejlődésének, tanulásának és jóllétének támogatása.

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
•
2026